

PŘEHLED VÝZKUMŮ

49

Brno 2008

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 49

Volume 49

Číslo 1–2

Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Freisinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balász Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Vrcholně středověká lotová závaží z českých a moravských lokalit.
Gruna, Hradisko (vlevo); Písek, u Šarlatského rybníka (v popředí); Ví-
cov, Městisko (vpravo dole); Boskovice, hrad (vpravo nahoře). Srov.
studii J. Doležela v tomto svazku. Foto P. Smékal.

*Medieval cup nested weights from czech and moravian sites. Gruna,
Hradisko (left); Písek, u Šarlatského rybníka (front); Vícov, Městisko
(bottom right); Boskovice, castle (top right). Cf. the article by J. Dole-
žel in this volume. Photo by P. Smékal.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Arch, spol. s r. o.
Charbulova 3a
618 00 Brno-Černovice

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

Roč. 49, 2008, č. 1-2

91087/09

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2008

Náklad 450 kusů

Copyright ©2008 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i. and the authors.

Obr. 110: Týn nad Bečvou. Detail značky. Abb. 110: Týn nad Bečvou. Detail der Marke.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

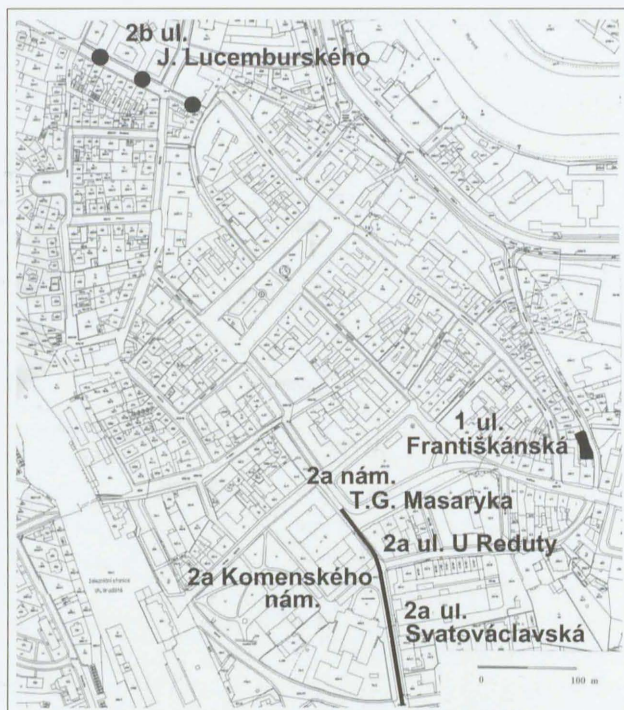
Františkánská ulice – polyfunkční dům. Středohradistní období, středověk, novověk. Město, sídlištní vrstvy, dřevěné konstrukční prvky. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1: 5 000 - odvozená, list Uherské Hradiště 5-0, rok vydání 1989, plocha mezi body v souřadnicích od Z:J s. č. 488:183, 487:181, 491:179, 490:187 (p. č. 186/2, 186/3, 186/4 a 653/28). Popisovaná lokalita leží v nadmořské výšce 180,22–180,95 m.

V souvislosti s výstavbou polyfunkčního domu na ulici Františkánské došlo v červenci a srpnu 2007 k záchranému výzkumu v městské památkové zóně, přibližně 160 m východně od středu náměstí T. G. Masaryka. Vzhledem k výstavbě základů polyfunkčního domu formou pilotáže, bez podsklepení, a s ohledem ke statickým možnostem byl archeologický výzkum na ploše realizován formou tří oddělených sond. Statické možnosti také omezily výběr místa pro položení sond. Sondy měly obdélný tvar a byly položeny napříč lokalitou. Hloubka sond dosahovala 366–480 cm a lišila se podle toho, jak spodní či podpovrchová voda umožnila jejich maximální snížení.

Stratigrafickou situaci tvořila přibližně 1,5 m mocná vrstva novověké navážky, pod ní nasedalo 2,6–2,4 m mocné středověké kulturní souvrství a dále středohradistní kulturní vrstva. Ta dosahovala mocnosti kolem 0,5 m. Jedná se o syté černé, silně humózní hlíny s organickými zbytky a uhlíky. Povrch středohradistní vrstvy se pohyboval v nadmořské výšce kolem 176,10–176,65 m a báze kolem 175,40 m, tedy v hloubce kolem 4,5 m pod povrchem.

Výzkum navázal na rovněž sondážně prozkoumanou vedlejší parcelu č. 186/1 (výzkum P. Vitula a M. Geisler z roku 1993, tzv. dům manželů Arnoštových; Vitula 1997, 254–256). Nepodařilo se však zachytit další stopy

Obr. 111: Uherské Hradiště. Výřez z katastrální mapy. Lokalizace záchraných výzkumů v historickém jádru v roce 2007. 1 – ul. Františkánská, polyfunkční dům; 2a – nám. T. G. Masaryka, ul. U Reduty, Komenského nám., ul. Svatováclavská; 2b ul. J. Lucemburského. Abb. 111: Uherské Hradiště. Ausschnitt aus der Katastralkarte. Lokalisierung der Rettungsgrabungen im Jahre 2007 im historischen Stadtzentrum von Uherské Hradiště. 1 – Františkánská Strasse, Mehrzweckhaus; 2a – T. G. Masaryk Platz, U Reduty Strasse, Komenského Platz, Svatováclavská Strasse; 2b J. Lucemburk Strasse.

tehdy objevené železářské výroby (14. století) ani pokračování příkopu, popřípadě další hrobové jámy zahloubené do velkomoravské vrstvy. Oproti předchozímu výzkumu byla na nově zkoumané ploše zachycena velmi mocná středověká souvrství a velkomoravský sídlištní horizont se zde nacházel o poznání hlouběji. To je dáno polohou nyní zkoumané lokality v týlu historické zástavby města. Značné množství organického odpadu tak ovlivnilo i rozdílnou stratigrafii obou sousedních poloh. Veduta z roku 1670 ukazuje na místě nynějšího domu manželů Arnoštových historickou zástavbu, zatímco prostor budovaného polyfunkčního domu na parcelách č. 186/2, 186/3, 186/4 a 653/28 tvořil dvorní trakt s hospodářskými objekty. Intenzivní hospodářskou činnost, a tudíž značný nárůst vrstev také potvrdil výzkum. Právě charakter dvorku se spíše lehčí zástavbou je patrně také důvodem, proč se nepodařilo zachytit stopy požáru z konce 15. a počátku 16. století, zaznamenané na sousední parcele.

Zkoumanou plochu lze pro období středověku charakterizovat jako hospodářské zázemí parcel s četnými hnojšti, odpadními vrstvami (mocnou koncentrovanou organickou vrstvou se slámou, hnojem a proutky) a množstvím dřevěných konstrukčních prvků. Četnost nálezů klesala směrem k severu plochy (zde situovaná sonda „C“). V jižní části zkoumané plochy, tj. v těsném zá-

Obr. 112: Uh. Hradiště, Františkánská ulice. Dřevěné konstrukční prvky, sonda „A“. *Abb. 112: Františkánská Strasse. Holzkonstruktionsteile, Sonde „A“.*

zemí středověkých domů, byla středohradištní vrstva patrně zcela zničena kolonizačními aktivitami. Svědčí pro to roztroušené velkomoravské nálezy ve středověkých odpadních vrstvách i minimální mocnost vlastní středohradištní vrstvy v sondě „A“. Naopak uprostřed zkoumané plochy (sonda „B“), tedy v místě pozdějšího vrcholně středověkého hospodářského objektu, hnojiště a dvorku, dosahovala středohradištní vrstva mocnost až 50–60 cm a byla kompaktní.

Výzkum přinesl zajímavé nálezy středověkých dřevěných konstrukčních prvků, např. z hospodářských zařízení ze 2. poloviny 13.–14./15. ze sond „A“ a „B“. Zároveň byly odebírány vzorky dřev na dendrochronologickou analýzu (dendrologická laboratoř Mendlovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně–M. Rybníček), přesvědčivě se však podařilo datovat jen jeden vzorek ze sondy „B“. Dub, z něhož byl trám vyroben, byl pokácen v rozmezí let 1350–1364. Druhově se jednalo vesměs o dubové dřevo, což je dřevina v údolní nivě Moravy běžná. V jednom případě byla použita olše. V sondě „B“ se také podařilo zachytit část prkenné podlahy kolonizačního stáří včetně dřevěného prahu s čepy k zapuštění. Ze sondy „C“, situované v severním cípu trojúhelníkovité parcely a na nálezy nepříliš bohaté, pochází celkem 165 kusů kožených odřezků se stopami prošíání. Nálezy naznačují místní dílenské zpracování v období druhé poloviny 13.–počátku 14. století. Ze stratigrafického hlediska jsou zajímavé různě mocné šedé povodňové vrstvy, které byly v této sondě nejčetnější a obzvláště dobře patrné. Možným vy-

Obr. 113: Uh. Hradiště, Františkánská ulice, sonda C. Vrcholně středověké souvrství s povodňovými vrstvami. *Abb. 113: Uherské Hradiště, Františkánská Straße, Sondage C. Hochmittelalterliche Schichtenabfolge mit Überschwemmungsschichten.*

světlením je lokace sondy do zadního traktu parcely, tedy na nezastavěné nechráněné místo, otevřené směrem k řece Moravě. Celkem bylo zaznamenáno 9 povodňových jílovitých vrstev o mocnosti 1–2 až 10 cm, a to do hloubky 366 cm; zde byly obzvláště četné. Tato skutečnost může naznačovat časté povodňové situace (lokálního charakteru?).

Nám. T. G. Masaryka, ul. U Reduty, Komenského nám., ul. Svatováclavská, ul. J. Lucemburského. Rekonstrukce kanalizace. II. etapa. Středohradištní období, středověk, novověk. Město, sídlištní vrstvy, opevnění. Záchranný výzkum.

Lokalizace: zkoumaná plocha leží v městské památkové zóně, a to ve středu města, jihovýchodně a severně od něj. Lokalita je situována na ZM 1:5 000 – odvozená, list Uherské Hradiště 5–0, rok vydání 1989 a tvoří ji linie vymezená těmito koordináty od Z a J s. č. 443:178, 456:159, 459:131 a body 400:262, 409:258 a 421:252. p. č. 653/23, 653/36, 653/37, 653/38, 102.

Od ledna do července 2007 došlo k obnově prací na akci Uherské Hradiště – rekonstrukce kmenové stoky (viz Menoušková 2007) – II. etapa. Výměna kanalizace tak pokračovala na JZ straně náměstí T. G. Masaryka, podél kostela F. Xaverského, dále ulicí U Reduty a náměstím Komenského přešla do ulice Svatováclavské. Zde druhá etapa skončila napojením na již opravenou kanalizaci na křižovatce s ulicí Kollárovou.

Obr. 114: Uh. Hradiště, ul. U Reduty. Vnitřní hradební zeď s jílovitým základovým zářezem do humózní černošedé středohradištní vrstvy (vpravo), Z profil. *Abb. 114: Innere Stadtmauer mit einem tonhaltigen Fundamentalschlitz in humose und schwarzgraue Schicht aus der mittelern Burgwallzeit (rechts).*

Liniový výkop pro novou kanalizaci probíhal v exponované části města, která se již dříve těšila zájmu archeologů. Výkop dosahoval hloubky 400 cm a šíře kolem 225 cm. Vedl po trase stávající kanalizace, kvůli větším rozměrům však zasáhl i neporušená souvrství, což se ukázalo jako velmi cenné při sledování novověkých, vrcholně středověkých a středohradištních aktivit. Pozoruhodné jsou především nálezy, související s opevněním města a jeho různými fázemi. Ze zjištěné situace navíc vyplynulo, že středohradištní osídlení se koncentrovalo do oblasti dnešního náměstí T. G. Masaryka až po rozhraní s ulicí U Reduty. Jen sporadicky zasahovalo dále. V prostoru náměstí T. G. Masaryka byla rovněž zachycena velmi intenzivní kolonizační vrstva ze 2. poloviny 13. až počátku 14. století.

Cenný byl nález požárové vrstvy (o délce 12,5 m a mocnosti 10–60 cm) v těsném sousedství vnitřní hradební zdi v ulici U Reduty, jejíž vznik je možné díky zachované keramice dát do souvislosti s dobýváním města na počátku jeho vzniku, nejpozději na přelomu roku 1314/1315 (útok Matúše Čáka). Získaná keramika nevyplučuje, že k požáru mohlo dojít ještě o něco dříve. Historické zprávy jsou však jen vágní a nelze je tedy mít za prokazatelné (např. Czibulka 1859, 89: „V roce 1304 zůstalo město ušetřeno před nepřátelskými uherskými vojsky.“). Požárová vrstva z kolonizačního horizontu zároveň nase-

dala na rozptýlenou kamennou vrstvu (destrukci ?) středohradištního stáří.

V polovině délky ulice U Reduty byly požárová kolonizační vrstva i středohradištní horizont přerušeny vnitřní čelní zdí kamenné maltou spojované hradby. Ta nasedala na jílovitý základ v hloubce 300–340 cm pod úroveň současného povrchu. Základ hradební zdi byl zasazen do jílovitého lůžka, které vertikálně přerušilo středohradištní vrstvu (obr. 114). Mocnost čelní zdi činila 80–100 cm, přičemž jako destrukce pokračovala ještě 180 cm. Maximální zachovaná výška byla 220 cm, zeď nastupovala asi 80 cm pod úroveň současného povrchu. Vybudováním této kamenné zdi došlo k přerušení středohradištní kulturní vrstvy, která dále pokračovala jen jako nevýrazná probarvená a jen s minimem nálezů. Vnější čelní zdí kamenné, maltou spojované hradby bylo na západním profilu objeveno po 6 m od vnitřního zdiva, na východním profilu po 3–4 m. Dosahovalo šíře opět 80 cm. Prostor mezi oběma zdmi byl vyplněn kamennou destrukcí a nevýraznými, popř. silně narušenými kulturními vrstvami. Jako zdiva bylo užito také rozměrných kamenických článků (zmetků či nedodělků), z nichž jeden (ostění okna) se podařilo za pomoci mechanizace vytáhnout. Jedná se patrně o renesanční ostění (z horní či dolní části okna), určené pro budovu radnice (obr. 115). V ostění se zachovaly tři pravouhlé otvory pro osazení mříží. Výrobek byl však ještě před osazením vyhozen a pragmaticky využit při stavbě (?) či opravě (?) kamenné hradby. Výkop přetřel linii hradby příčně. 7–9 m jižně za vnější kamennou zdí hradby (směrem k náměstí Komenského) byly ve výkopu i na obou profilech sledovány četné dřevěné konstrukční prvky (kůly). Odebrané vzorky potvrdily, že se jedná o dubové kůly. Datování (laboratoř ARÚ AV ČR, Brno, v. v. i., pracoviště Mikulčice) však bylo vzhledem k absenci bělového dřeva a podkorních letokruhů jen velmi rámcové a u jednoho vzorku pro malý počet letokruhů fakticky nešlo provést (vykazoval datování 1061). Druhý vzorek byl datován do období po roce 1255. Není přítomné jasné, zda se jedná o pozůstatek prvotního opevnění nově vznikajícího města, u něhož pro druhou polovinu 13. století–polovinu 14. století (tedy ještě v době útoku Matúše Čáka Trenčanského 1314/1315) předpokládáme z větší části dřevěné provedení (palisáda), respektive hlinitodřevěné (val a palisáda), nebo souvisí až se stavbou kamenné hradby. Tu můžeme v tomto konkrétním případě, s ohledem na dluhotné použití renesančního ostění okna v hradební zdi, datovat do 15.–16. století. Datování dřevěných prvků se tak pohybuje v rozmezí 2. poloviny 13.–poloviny 14. století na jedné straně a až 15.–16. století na straně druhé. V prostoru vně hradebních zdí se již souvislé středověké kulturní vrstvy nevykytovaly.

Na rozdíl od dřívějších předpokladů se v prostoru Komenského náměstí podařilo zachytit jen nesouvislé kulturní vrstvy včetně přerušované a záhy končící vrstvy středohradištní. Zde je třeba zmínit starší výzkum v těsné blízkosti, v prostoru dnešního Klubu kultury (NZ 51/95), kde se R. Snášilovi podařilo zachytit zbytky dvou dřevěných konstrukcí, a to 18,9 m dlouhou palisádu, pozůstávající ze 69 kůlů zapuštěných do hrotitého žlabu a z 11,8 m dlouhé konstrukce, sestávající ze sedmi ražených dubových pilotů a kulatin, vytvářejících komory. Konstrukce

Obr. 115: Uh. Hradiště, U Reduty Str. Druhotně užitě ostění renesančního okna s otvory pro mříže ve vnější hradební zdi (V profil). *Abb. 115: Sekundäranwendung der Ummantelung des Renaissancefensters mit den Löchern für ein Gitterwerk in der äußeren Stadtmauer (o. Profil).*

byly datovány radiokarbonovou metodou velmi hluboko, do období 650 ± 130 let, a autoři výzkumu se přiklonili k jejich středohradištnímu či ještě většímu stáří (Snášil, Procházka 1979–1980). Tyto závěry jsou ale v přímém rozporu s nově zachycenými situacemi a nálezy, které zde vylučují středověké či dokonce středohradištní osídlení, popř. opevnění, neboť v tomto prostoru již byly sledovány renesanční a mladší fortifikační prvky rozšiřujícího se sídliště. Zdivo, které se zde podařilo zachytit, patřilo patrně předsunutému polygonálnímu či obloukovitému útvaru hradeb, které je v tomto prostoru zachyceno na vedutě města z 20. let 18. století. Nicméně starší z městských vedut, z roku 1670, zde nezachycuje žádnou, z linie hradeb předsunutou stavbu. Stavebně historický průzkum zdíva však domněnku o fortifikační funkci také naznačil (ústní sdělení Jana Štětiny z NPÚ Kroměříž). Vedle zdíva věže či věžice zachytily výzkum v prostoru Komenského náměstí i další novověký kamenný předzáklad, destrukci kamenného základu a z cihel stavěný objekt. Dřevěné fortifikační prvky z tohoto prostoru (strojově? opracované kůly) neprovázely žádný datující materiál, byly proto podrobeny dendrochronologické analýze laboratoří v Mikulčicích. Jejich datování bylo negativně ovlivněno absencí podkorních letokruhů či bělového dřeva, proto je jen rámcově a ukazuje na polovinu 15. století. Analogicky opracované kusy z nálezů ze Starého Města byly datovány do druhé poloviny 15. století.

V prostoru křižovatky ulic Svatováclavská a Kollárova bylo v souladu s předpokladem znovu zachyceno zdivo bastionu sv. Josefa (k tomu již výzkum ve dvorním traktu blízké Komerční banky v roce 2000).

V souvislosti s opravou páteřní kanalizační sítě došlo také k rekonstrukci šachet na ulici Jana Lucemburského, p. č. 102. Při opravách se podařilo zachytit především stratigrafickou situaci novověkých a středověkých vrstev. Výkop nejnižnější ze šachet (situované k nároží Galerie

Slováckého muzea) zachytil torzo kamenné hradby (maximální zachycený rozměr 50×50 cm).

Dana Menoušková

Literatura

- Czibulka, J. F. J. 1859:** Geschichte der königl. Stadt Hradisch in Mähren. Brno.
- Menoušková, D. 2007:** Uherské Hradiště (Uherské Hradiště) Sojákova ul., Mariánské náměstí, Zelný trh, Protzkarova ul., náměstí T. G. Masaryka. *Přehled výzkumů 48*, 517–518.
- Menoušková, D. 2006:** Archeologické doklady osídlení katastru Uherského Hradiště. *Slovácko 2005, XLVII*, 67–131.
- Menoušková, D. 2000:** NZ 699/00 Kollárova ulice, Komerční banka. Uloženo v archivu Slováckého muzea.
- Snášil, R., Procházka, R. 1979–1980:** NZ 51/95 Hradební, Klub kultury tzv. Ledovec. Uloženo v archivu Slováckého muzea.
- Snášil, R., Procházka, R. 1981:** NZ 218/95 Kollárova ul., ul. 9. května, Komenského nám., Sady československo-sovětského přátelství, Nádražní ulice, náměstí K. Gottwalda. Uloženo v archivu Slováckého muzea.
- Vitula, P. 1997:** Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů 1993*, 254–256.

Resumé

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Františkánská Strasse – Mehrzweckhaus (Parzelle Nr. 186/2, 186/3, 186/4 und 653/28). Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Siedlungsschichten, Holzkonstruktionsteile. Rettungsgrabung.

T. G. Masaryk Platz, U Reduty Strasse, Komenského Platz, Svatováclavská Strasse und J. Lucemburského Strasse. Rekonstruktion der Kanalisation – II. Etappe. (Parzelle Nr. 653/23, 653/36, 653/37, 653/38, 102). Mittlere Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Siedlungsschichten, Stadtmauern. Rettungsgrabung.

UNIČOV (OKR. OLMOUC)

Školní ulice, p. č. 2574. Středověk, novověk. Město, sídlištní vrstvy. Záchranný výzkum.

V červnu 2007 proběhl záchranný výzkum vyvolaný stavbou rodinného domu ve Školní ulici v historickém jádru Uničova. Místo nálezů je na mapě ZM ČR 1:10 000, list 14 – 44 – 17, v souřadnicích Z s. č.: J s. č. – 392:320 mm, 393:319 mm, 392:318 mm, 393:317 mm. Ve výkopu pro základy domu, hlubokém 1,10 m, byly dokumentovány dva profily. Podloží nebylo výkopem zachyceno. Nejstarší vrstvu s keramikou datovanou do 13. století překrývala požárová vrstva, dokládající zánik dřevohliněné stavby ve 14. století. Následně se ukládalo souvrství datované do konce 14.–15. století. Situaci překrývala další požárová vrstva, u které se nepodařilo získat datovací materiál. S největší pravděpodobností se jednalo o jeden z požárů, které město postihly